List 48. **NOVICE** Tečaj XXVI.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za polleta 1 gld. 80 kr., za četrtleta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 25. novembra 1868.

Gospodarske stvari.

Sporočilo o kmetijskem shodu na Dunaji od 9. do 14. novembra 1868. leta

v občnem zboru kmetijske družbe kranjske 24. nov. l. l.

Gospod minister za kmetijstvo je sklical zastopnike vseh kmetijskih družeb na Dunaj v posvetovanje važnih vprašanj. Sešli so se poslanci vseh družeb v nemško-slavjanskih kraljestvih in deželah razun Poljskega, potem dva poslanca državne gozdarske šole v Mariabrun-u in vodja više živinozdravniške šole na Dunaji, skup 28 oseb. Predsedoval je gospod minister grof Potocki sam, ali, ako je bil on zadržan, njegov namestnik baron Weiss. Stenografi so vse obravnave na tanko zapisovali, in ministerski tajnik dr. Lorenz sestavi poročilo, ki se natisne in ob svojem času razpošlje vsem družbam. Zbor je imel vsak dan, toraj sedem glavnih, in ker je bil razdeljen na 6 odsekov, tudi več odsekovih sej.

Ker bi bilo predolgo, vse obravnave na tanko popisati, zato hočem le v kratkem navesti sklepe zborove, in si pridržim ustmeno razjasniti, ako bo slavni zbor zahteval.

Po predlogu prvega odseka se je in sicer enoglasno sklenilo:

1. kmetijske zbornice so nepotrebne in kmetijstvu škodljive;

2. vpeljava deželnih kmetijskih svetov po poti deželnega postavodajstva se priporoča le tam, kjer jih dotične oblasti (kmetijska družba, vlada, deželni odbor) spoznajo za potrebne, ali ondi, kjer ni kmetijske družbe (kakor v Dalmaciji);

3. državnega kmetijskega sveta pri ministerstvu ni želeti. Bilo bi pa koristno, da minister skliče poslance kmetijskih družeb, kedar so rešiti važna vprašanja za vse dežele;

4. kmetijske družbe že zdaj spolnujejo svojo nalogo kmetijstvu na korist, in v tem namenu podpirajo vlado. A še boljše bodo to storile, ako jim dojde več denarne pomoči in ako se prenaredé po sedanjih potrebah, če se to še ni zgodilo tako, kakor na pr. na Štajarskem in Kranjskem. Kmetijske družbe bodo pa svojo nalogo popolnoma spolnile le tedaj, ako njihov glas ne ostane glas vpijočega v puščavi; toraj zbor ministra prosi, naj se ozira na sporočila in prošnje družeb, in naj skrbi, da se bodo na-nje ozirale tudi deželne vlade. (Zoper to točko je glasoval edini moravski poslanec baron Widman.)

5. Tudi za potrebno spoznana prenaredba kake kmetijske družbe se primerno zvrši le po poti popolne svobode, in nobena sila ne pelje do pravega razuma. Za to prenaredbo zbor želí, da se vsaka družba razdelí v poddružnice, ktere pa nimajo samostojnih udov. (Zoper to točko so glasovali goriški, isterski in tržaški poslanci.)

6. Posebni kmetijski nadzorniki, kot cesarski uradniki, so v obče nepotrebni. Vendar to ne brani, da ne bi se vpeljali tam, kjer jih zahtevajo posebne deželne razmere in želé deželne postavne oblasti (na pr. v Dalmaciji).

Po predlogu 3. odseka se je sklenilo:

7. naj se kar najbolj moč odpust (urlaub) dá vojakom za kmetijska dela posebno o žetvi.

8. Mogoča je zanesljiva perijodična statistika o vseh važnejših pridelkih.

9. Kmetijska društva izdelajo to statistiko, ako a) dobijo v ta namen denarne podpore od vlade; b) ako jih podpirajo cesarske uradnije, in c) ako ministerstvo vsako leto izdá in razdelí to sestavljeno statistiko.

10. Vesoljna kmetijska statistika je sicer želeti, a mogoče je le sčasoma, in to ne po kmetijskih družbah, ampak po cesarskih uradnijah.

11. Za izdelanje potrebnih statističnih obrazcev se je sestavil poseben odsek, čegar delo se pošlje na pregled vsem družbam.

V zadevah omike v kmetijstvu je poročeval drugi odsek. Zbor je z večino glasov (pemski in moravski poslanci so zoper glasovali) odobril moj predlog, namreč:

12. kmetijski poduk naj se podpira po sredstvih ministerstva le tam, kedar kaki deželi primanjkuje dostojnih pomočkov; in po tem se je po nasvetu odsekovem sklenilo:

13. naj se podpira izurjevanje v kmetovanju s tem, a) da se ljudski učitelji podučujejo v kmetijskih predmetih; b) da se državne premije delijo ljudskim učiteljem zarad posebnih zaslug v kmetijstvu, c) da se vpeljejo berila o kmetijskih predmetih v ljudske šole; d) da se podpirajo kmetijske družbe v ta namen, da si morejo držati popotvalne učitelje: e) da se matematični in naravoslovni predmeti v srednjih šolah učijo v vednem oziru na praktično življenje; f) da se na vseučiliščih osnujejo učne stolice za kmetijstvo; g) da se državne ustanove (štipendije) podelujejo učencem viših kmetijskih šol; h) da kmetijske šole dobivajo podporo iz državne blagajnice in sicer tam, kjer ne zadostujejo deželna sredstva; i) da se ustanovi najviša kmetijska šola na Dunaji. Dalmatinski, kranjski, tržaški, isterski in goriški poslanci so sicer tudi glasovali za ta predlog, vendar so določno izrekli, da taka nemška šola na Dunaji ne bode nobene posebne koristi imela za te dežele, in zatoraj glasujejo za-nj le z gotovo nado, da vsem narodom pravična vlada sčasoma ustreže tudi

potrebam Slovencev in Lahov. Ta izrek je bil sprejet s posebno radostjo od strani gosp. ministra in poslancev nemških dežel.

14. Zborova večina je zavrgla vpeljavo izglednih kmetij (Musterwirthschaften). Le gornji Avstrijanci, Bukovinci in Dalmatinci so se za-nje potegovali. Namesti njih pa je zbor priporočal državne premije za izvrstne kmetovalce.

15. Ministerstvo naj — ako mu je mogoče — daje posojila v denarjih za zboljševanje kmetij, in sicer za mok suhih in za sušenje močirnih senožeti, za drenažo in rejo gozdov. Ta posojila naj se dajejo navadno le občinam in družbam, posamnim osebam pa le, ako so njihova zboljševanja gotovo tudi na občno korist in presegajo njihove denarne moči. Od teh posojil naj se plačujejo obresti, vračajo naj se pa po amortizaciji.

Po nasvetu četrtega odseka se je sklenilo:

16. Najvišo živinozdravniško šolo na Dunaji naj vodi minister kmetijstva, ne pa več vojni minister. Ta šola naj se po potrebah prenaredí. Želeti je mnogo živinozdravniških in podkovnih šol v posamesnih deželah; tako tudi živinskih bolnic pri vseh vseučiliščih. Želeti je tudi, da se pregledajo in prenaredijo vse živinozdravilske postave.

Peti odsek je sporočeval o gozdni postavi in zbor je v tej zadevi sklenil:

17. Treba je, da se sedanja gozdna postava po deželnih zborih prenaredí v tem smislu, da se varujejo gozdi. Do tega časa naj se pa, kar moč — na tanko spolnuje obstoječa postava.

Šesti odsek je pretresal predloge posamesnih oseb ali kmetijskih družeb. Važna vprašanja so bila postavljena, na pr., o zložbi zemljišč, o pravicah zarad vodá, o kmetijstvih za skušnje, o goveji kugi, o zboljšanji ljudskih šol, o varstvu koristnih tičic, o uplivu neposrednih davkov do kmetij, kmetijskih posojilnicah itd. Ali zboru je časa pomanjkovalo, da bi bil sklepal o njih. Toraj se je vse odsekovo sporočilo izročilo ministerstvu v prevdarek.

Konečno je gospod minister zboru izrekel hvalo za njegov trud in delovanje, in je posebno opomnil, naj poslanci priporočajo vsem kmetijskim družbam, da podporo, ki jo dobijo od ministerstva, rabijo v tiste namene, za ktere je dana, ker je minister za to odgovoren državnemu zboru. Marljivo naj se kmetijske družbe poprimejo svojega dela, in podpirajo kmetijstvo vzajemno z ministerstvom.

Tako je bil dovršen prvi kmetijski zbor. Naj to sporočilo sklenem z besedami dunajskega časnika, ki pravi: „Zbor sme zadovoljen biti z rešenjem svoje naloge; to mu potrdijo vsi dobromisleči izvedenci. Ako se spolnijo njegovi sklepi, nasveti in prošnje, gotovo napoči nov boljši čas za domače kmetijstvo.“

Bog daj!

V Ljubljani na sv. Elizabete dan 1868. leta.

Dr. E. H. Costa.

O novem redu dedovanja med kmeti.

Sporočilo našim kmetiškim gospodarjem.

Spisal dr. Bučar.

Listi cesarskih postav, imenovani „državni zakonik“ so nam pod štev. 79 letos naznanili naslednjo

postavo dne 27. junija 1868:

„§. 1. V §. 761. občnega državljanskega zakonika omenjeni, v političnih postavah zapopadeni zaukazi, kteri zadevajo podedovanje kmetijskih posestev in izjeme od odločeb občn. drž. zakonika zarad razmere premoženja med več dediči (vèrbi) ali med dediči in onem zaročnikom, ki je druzega preživel, pridejo ob veljavo čez 3 mesece po oklicu pričujoče postave v vseh tistih deželah ali tistih delih deželá, v kterih po postavi ni več prepovedano, kmetijska posestva razkosevati (razdeljevati). V takih deželah ali delih deželá pa, kjer veljá še ta prepoved, imajo — ako se ta prepoved prekliče — tisti zaukazi ob veljavo priti še le po preteku 3 mesecev po tistem dnevu, ko je deželna postava preklicala ono prepoved.

§. 2. Takih dediščin (vèrbščin) pa, ki jih je dedič (vèrb) že dobil pred dnevom, ko je pričujoča postava svojo moč zadobila, ne zadeva ta postava.

§. 3. Mojima ministroma pravosodja in notranjih oprav se zaukazuje izpeljava te postave.“

Ker v deželi kranjski po postavi 15. marca 1850. leta *) ni več zabranjeno kmetij razdeljevati, so tedaj postave zastran nasledovanja ali erbovanja na kmetijah po dnevu 27. septembra letošnjega leta ob veljavo, in s tem je temu dnevu dana posebna velika pomemba za kmetovalce.

Prejšnji postavi v to stvar segajoči namreč §. 761. knjige občnih civilnih postav, in cesarski patent 4. januarja 1793. leta (za Štajarsko 19. aprila 1793. leta) ste izbrisani. Ako je tedaj kmet po 27. septembru letošnjega leta umrl, ki ni bil storil oporoke ali testamenta, ni več zapovedano, da bi kmetijo moral dedovati ali erbati najstarši sin, ali, ako bi sina ne bilo, najstariša hči, in da bi stariši otrok imel druge dediče ali erbe odpraviti za njihove deleže po vrednosti kmetije; — ni je zdaj več postave, da bi smel vdovec po gospodinji, ali vdova po gospodarju, ako je kmetije že nekoliko pred bilo njegove ali njene, tudi ostali kos na-se spraviti. Kratko rečeno: vse izjeme, vse posebnosti, kterih se je bilo dozdaj držati pri obravnavah kmečkih zapuščin, so minule, in take zapuščine se imajo po taistih občnih postavah obravnovati in razdeljevati, kakor vsa druga premoženja po mrličih bodi-si mestjanskih, ali grofovskih, ali soldaških ali kterih koli.

In tako je dobro in pravo, ker kmet ni več sužen; kmet je sam svoj gospodar, kakor vsak drug samostojen človek, tudi dedičem ali erbom kacega kmeta ni treba varstvene ali jerofske postave, po kteri so bili pred prisiljeni zapuščino ali dedščine jemati, in gotovo bodo kmetovski dediči znali in vedeli premoženja svojih ranjcih starišev med seboj modrejše deliti, nego marsikteri jako gospôski.

Treba je pa vedeti, ktere so ove občne postave, po kterih se zdaj obravnujejo tudi kmetovske zapuščine. V gori imenovanih knjigah (ki imajo naslov: „občni državljanski zakonik“) velí §. 727:

„Ako umrli ni zapustil nobenega veljavnega izrečenja poslednje volje; če v njem ni zastran vsega svojega premoženja sporočil; če tistim, kterim je bil po postavi dolžen del dedine odmeriti, in, ga je, kolikor gré, zapustil; ali če postavljeni dediči dedine vzeti ne morejo ali nočejo, nastopa celoma ali deloma postavno nasledstvo.“

Iz tega paragrafa izvira:

1. da veljavna poslednja volja ali veljaven testament se mora spoštovati in dopolniti, in

2. ako tacega veljavnega sporočila po ranjcem ni, mu nasledujejo dediči ali erbi po postavi.

V §. 732. ove knjige pa je zaukazano, da, ako je več otrók, se dedina delí med-nje po njih številu na enake dele.

Le-ta odločba, dragi slovenski bralci! je tista, ki me spodbada, ki me sili, da Vam dopisujem nekoliko

*) V dežel. zakoniku kranjskem l. 1850. št. 560.

besedí. O da bi moje besede čul vsak slovensk gospodar, — o da bi jim bila moč dana, da bi vsak tudi po njih zvesto ravnal! Resnično! prihodnost drage naše domovine na tem stojí!

Povelje, da se ima kmetija deliti otrokom po enacih delih, pomeni to, da vsak otrok ima dobiti nekoliko kmetije, kos hiše, kos vrta, kos njive, kos nograda, kos senožeti, kos pašnika itd., potem nekoliko druzega očetovega ali maternega imetka, nekaj denarja, tirjav itd. ravno tako, kakor je, postavimo, na Italijanskem. In kaj pomeni tako razcepljevanje premoženja? To pomeni, da se bodo pri nas kmetije še bolj na drobna posestva pripravile, kakor so, žalibog! že zdaj, da bode oslabélih, nezmožnih gospodarjev čedalje več, vedno več dolgá in kantov; beraški kmet ne bo več sam svoj gospodar, temuč koščiki se bodo eden za drugim prodajali, kupovala bode gospôda, in kmetiči, ki ne bodo ničesa več imeli, bodo zopet to postali, kar so nekdaj naši očaki bili — osramoteni sužni drugim!

Prosto gibanje z vsakim blagom je gotova dobrota in velik pripomoček za národovo blagostanje, in nikakor se ne dá zagovarjati nekdanja silna postava, po kteri kmetovski gospodar ni smel ne brazde od svoje kmetije oddati, ako bi mu bila kupčija še toliko hasnila; toda stokrat, tisučkrat veči nesreča za deželo bi bila nova sila, po kteri bi se vsaka kmetija po smrti kmeta morala na komade trgati brez konca in kraja. Slovenska domovina je le močna, dokler ima močnega kmeta. Slovenska domovina pa bo zgubljena, bo pod tujčev jarm vsiljena takrat, kadar ne bo več slovenskega močnega kmeta.

Vi tedaj, pošteni slovenski gospodarji! pripomagajte, da dežela pod zlo ne pride, — odvračujte nesrečo s tem, da vsak brez odkladanja precej napravi svojo oporoko ali svoj testament, v kterem svoji kmetiji stavi prihodnjega gospodarja.

(Konec prihodnjič.)

Politične stvari.

Avstrijsko-ogerska država.

Lastnoročno pismo Njih Veličanstva Franc Jožefa od 14. novembra 1868. l. do državnega kancelarja barona Beusta avstrijskim národom in vnanjim vladam naznanja, da se Avstrija odslé imenuje „avstrijsko-ogerska država.“ To Najviše pismo se tako-le glasí: „Ljubi baron Beust! Ker novim ustavnim razmeram ustreza, da se pri Mojih suverenskih djanjih in zlasti pri pogodbah, v Mojem imenu sklenjenih z vnanjimi vladami, rabijo primerni naslovi in zaznamovanja, zato je Moja volja, da se v začetku takih pogodeb, kadar se Moja oseba navaja kot pogodbo sklepajoča ali pooblastilna, odslé Moj naslov tako-le glasí: „Cesar Avstrijski, kralj Bohemski (Češki) itd. in apostolski kralj Ogerski“; v daljnem kontekstu pogodbe pa naj se vsled diplomatične navade rabi v primerni, okrajšani obliki, imenito naslov: „Cesar Avstrijski in apostolski kralj Ogerski; potem: „Njega Veličanstvo cesar in kralj“, ali: „Njega cesarsko in kraljevo apostolsko Veličanstvo.“ Vsa pod Mojim žeslom ustavno združena kraljestva in dežele naj se imenujejo ali: „Avstrijsko-Ogerska monarhija“ ali „Avstrijsko-Ogerska država.“

Tako je vprašanje o naslovu sicer rešeno v strogem dvalističnem smislu prav po volji Magjarov, vendar je ostal saj naslov „monarhija“ in država. Po tem takem menda zgine naslov „Cislajtanija“, ker naslov „cesar avstrijski“ menda obsega vsa neogerska kraljestva in dežele. Poleg „avstrijskega cesarstva“ je „kraljestvo Ogersko“ in te dve državi ste v novem naslovu zvezani z besedico „in“. —

V hudih viharjih je bila rojena dvalistična avstrijsko-ogerska država, britke težave in žalostni časi so obdajali njeno zibeljko, težkim poskušnjam naproti gré njena mladost. Bode jim li kos?

Naj dodamo temu nekoliko zgodovinskih črtic: Naslov (titel) avstrijskih cesarjev se je že večkrat premenil. Naslov cesarja Karola VI., ki stojí na čelu prevažnemu pismu pragmatične sankcije od 6. decembra 1724. leta, glasil se je tako-le: „rimski cesar, vsegdar množitelj državni“, za njim stojí kraljevski naslov Nemčije in 28 kraljestev, in potem sledijo naslovi nadvojvodski, vojvodski in knežki. S patentom od 1. avgusta 1804. leta je cesar Franc II. dodal še naslov: „Kralj Germanije (Nemčije), Ogerskega, Bohemskega“ itd. Nerazdeljivost, nerazrušljivo združenje in nerazrušljiva skupnost vseh držav in dednih dežel hiše avstrijske je v pragmatični sankciji oklicana za stanovitno, nepreklicljivo postavo. Cesarski patent od 1. avgusta 1804. leta zaznamova sprejem naslova „dednega cesarja avstrijskega“ za utrdbo časti „zedinjene avstrijske države.“ Leta 1806. je cesar Franc se odpovedal nemški kroni in namesti prejšnje državne zveze je 1815. leta stopil v „nemški bund“, ki pa je 1866. leta konec vzel. Cesarski patent od 1. avgusta 1804. leta je obetal kronanje dednega cesarja, pa je tudi kronanje kot kralja ogerskega in bohemskega brez premembe pridržal za prihodnje čase.

Sveta rimska država nemškega naroda je pokopana, nemška cesarska krona počiva v cesarski zakladnici na Dunaji, nemški bund je čez 52 let razrušen, avstrijske dedne dežele, ki so bile nekdaj z rimsko-nemško državo v neposrednji zvezi, niso v nikakoršni zvezi več z Nemčijo; avstrijsko-cesarske krone, o kteri govorí patent cesarja Franca od 1804. leta, ni še; pa tudi cesarstva avstrijskega ni več, ker stopilo je na njegovo mesto djansko in formalno vsled Najvišega sklepa od 14. novembra l. l. „avstrijsko-ogerska monarhija“ ali „avstrijsko-ogerska država.“

O novi vojaški postavi.

Zbornica poslancev dunajskega državnega zbora je vladi spolnila željo in v vseh glavnih rečéh odobrila postavo, ki bode tako globoko segla v naše življenje, da nikoli tacega. Ministerstvo je s popisom, da državi avstrijski žugajo zeló nevarni časi in da so Ogri sprejeli to postavo, tako pritiskalo na poslance, da je postava bila z veliko večino sprejeta, le 28 Nemcev in Slovenec Lenček je glasoval nasproti. Zdaj se tem 29 v nemških časnikih velika slava poje in imenujejo se cvet liberalizma. Tudi nas je bilo strah, ko smo slišali, da zbornica sprejme postavo, ker vemo, da lahko je reči: vojakov naj bo osemsto tavžent, — al kdo jih bode redil? Država je polna dolgá in davki so že zdaj tako veliki, da vse hrepení le po tem, da bi se znižali. Sicer pa tudi vemo, da vojaška moč ni tista moč, s ktero se združujejo vlade; večkrat smo že povdarjali, da le zadovoljni narodi delajo državo močno. Vendar — ko bi bili Poljaki, Slovenci in Tirolci glasovali proti tej postavi v državnem zboru in bi ti bili tisti 29. — kakošen hrup bi bili gnali tako imenovani „liberalni“ nemški časniki, da so Slovani sovražniki Avstrije, ki merijo le na propad njeni. Natolcevanja ne bi bilo ne konca ne kraja. Zdaj so Slovani, kolikor jih je v zboru, spet pokazali, da so za obstanek Avstrije, čeravno gotovo čutijo pretežka bremena, ki se nakladajo ljudstvom.

Za 10 let je tedaj, ako tudi zbornica gospôska

sprejme to postavo in jo potrdi cesar, je 800.000 vojakov zagotovljenih.

Po tej postavi mora vsak vojak biti, kdor je v predpisanih letih, kakor smo že povedali, v eni ali drugi vrsti. Izvzetih od te dolžnosti je le malo. Naj jih povemo:

Začasno oprosten je: edini sin očeta, ki si nič zaslužiti ne more, ali edini, če tudi nezakonski sin vdove matere; edini vnuk dedeca (starega očeta), ki si nič prislužiti ne more, ali vdove babice (stare matere), ako ta dva nimata sina; brat tacih sester, ki nimajo starišev; študentom na vseučiliščih (velicih šolah) je privoljeno, da smejo kot enoletni radovoljci ob enem študirati zunaj kosarne; študentje zdravilstva prestanejo svoj vojaški čas v bolnišnicah; bogoslovci dobé, ako za to prosijo, odpust, da morajo študirati, ako so bili vzeti v vojake; — uradniki pri poštah, telegrafih in železnicah, se smejo oprostiti, ako so v službi potrebni; sinovi, ki podedvajo kmetijo, so tudi rešeni (po predlogu grofa Barbo-ta).

Tirolcev, kjer je posebna deželna bramba, ne zadeva ta postava; mesto Trst pa vprihodnje tudi spada pod novo postavo (Poljaki, Slovenci in Tirolci so zoper to glasovali). Pri tej priliki je dr. Toman, kakor smo že povedali, zavrnil Conti-a, okoličanom tržaškim neprijaznega, tako-le: Gospod Conti je govoril o tržaških pravicah in o „teritorialnem batalijonu.“ Med drugimi je rekel o njem: „da, kar je povojaščen, so postali iz popred dobrih kmetov slabi, oborožen proletariat, mestu in državi nevaren.“ Sveta dolžnost me veže, nepričujoče krivično obrekovane teritorialce zagovarjati in nasproti stopiti obtožbi, ki jo je izrekel predgovornik. V to me ne veže samo naravna občut, temveč tudi znanje dotičnih resničnih razmer; gledé na te nobeden ne more izreči takega natolcevanja. Zgodovina priča in tudi drug tržašk govornik je izrekel, da „teritorialni batalijon“ je zmiraj se izvrsten skazal in sovražnike že junaško odbil. Da! v resnici so okoličanje tržaški pošteni ljudje in izvrstni zvesti Avstrijani. Da se čutijo Slovane, kar so, zarad tega niso nezvesti državljani, in če so ravno na kraji cesarstva, vendar so tako iskreni Avstrijani, kakor da bi jih Avstrija v srcu nosila!“ (Dobro, dobro! na desni.)

Národne stvarí.

Gré li svoboda nad narodnost?

Govor v čitalnici Mariborski dne 8. listopada.

(Konec.)

Človek ima pravico do narodnosti. Gospôda! med nami tega ne bi trebalo dokazovati; za nas je to dokazana reč, toda zarad naših nasprotnikov dovolite, da poskusim tudi formalni dokaz.

Pravico do narodnosti ima človek že po svojem bitju, ta pravica je izvir pojema pravice, in je človeška osebna in društvena, zasebna in javna pravica. Modrijan Kartesi, s kojim se začenja vsa novejša in dendenešnja svetna modrija, je svojo sistemo začel s prav prostim in lehko umevnim stavkom: „Cogito, ergo sum“, to je, „ker mislim, tedaj sem.“ To je, pamet imam, zato sem človek s svojimi zmožnostmi in s svojimi pravicami. Pamet loči dobro in zlo, pravo in krivo, zato je podlaga svobodi, ker daje spoznanje pravic, zato je človek pred človekom svoboden. Kartesi je s svojim stavkom sklepal na človeško dušo, in ob enem tudi celó na bitje Božje. V prvem sklepu — v sklepu na človeško dušo — je vklenjen sklep o duševnih človeških zmožnostih in človeških pravicah. Do tega sklepa se stavek vsakako ne dá podreti. Iz tega stavka izvira človeška vlada nad živaljo, človeška enakost, človekova osebna pravica. Osebna pravica pa je, kakor že beseda sama poveda, pravica do bitja, to je: jaz smem biti, svoboden sem, kot človeksem svoboden pred človekom, imam osebno pravico; kajti oseba je samostavnik od glagola: sem, biti. Kakor se dopolnujeta glagola sem in biti, tako se dopolnujeta samostavnika oseba in bitje. Z osebno pravico si brani človek svoje življenje, svoj vžitek, svoje premoženje, svoje delo, tudi razmerno plačo za svoje delo, svojo čast. „Ker mislim, tedaj sem“, pod tem stavkom se človek druži, se razvija, blaži, omikuje in tako dobiva in vživa svoje društvene pravice. V tem stavku se sodijo in obsodijo sužnost, životolastnost, robota, stanovske prednosti, obrtniška in denarstvena samovlada, absolutizemske naprave: „Jaz sem pameten, tedaj imam človeške zmožnosti in pravice, sem svoboden ali vsaj smem svoboden biti“, „cogito, ergo sum“, „mislim, tedaj sem.“

Na slovansko in slovensko narodnost obrnen ta stavek se glasí: „Jaz Slovenec mislim, tedaj sem Slovenec.“ S tem, da sem Slovenec, se ne odrekam pametnosti, ki je prisodek človeštva, zato smem biti Slovenec. „Biti slovenske krví bodi Slovencu ponos.“

S tem pa ne delam tudi nikomur krivice; in to je ob enem tudi pojem pravice, ker pravica izključuje krivico. Zato se smem tudi braniti, če mi kdo drugi hoče narodnost zatirati, smem se braniti, kakor za svojo čast, kakor za osebno svobodo, kakor za življenje. Slovenec misli, tedaj je svoboden; Slovan misli, tedaj je svoboden.

Na dalje, — beseda pravica ima v vseh jezikih pomen ravnosti in enakosti. Tedaj vsak narod si misli, pravico kot pravo, to je, ravno pot do resnice, med tem, ko po krivi črti iz poti prideš, zagaziš; zato je pravici nasprotje krivica.

Pa tudi enakost tičí v pomenu pravice, tedaj ena in enaka mera, ena in enaka tehtnica za vse. Zato so Grki slikali podobo pravice kot devico z zavezanimi očmí, ki na svoji tehtnici vsem brez razločka enako meri. Ravnost in enakost pa zahtevamo, če zahtevamo svojo narodnost.

Če zahtevamo ravnopravnost v šoli, hočemo iti do uka, do resnice, do istine, to je, do jestine ali bistvenosti po ravni črti, po ravni poti, po pravi poti, po naravni in prvotni slovenski poti, po kteri se nam najvzvišenejše modrosti, uki Kristusovi več kot tisoč let razlagajo, kar je najjasnejši, nepremakljivi dokaz sposobnosti jezikove, kajti jezik, v kterem se učí metafizika, bo vsaj tudi sposoben za fiziko, vsaj so vidne naravne stvari niže in prostejše od nevidnih nadnaravskih stvarí. — Če zahtevamo ravnopravnost pri uradih, hočemo priti do vravnave do razsodbe po ravni črti, po pravi poti, po naravni in prvotni slovenski poti; vse druge črte in poti so krive, zato krivične, postavimo, pot do šole in sodnije v nemškem ali laškem ali magjarskem jeziku.

Pa tudi enakost zahtevamo, zahtevajoči narodnost svojo. Mi zahtevamo, naj se nam z eno in enako mero meri, s ktero se meri vsem drugim narodom. Zato stojimo na stalu pravice, tedaj tudi na stalu svobode. Zato je narodnost buditi blago početje, je delo za pravico, delo za svobodo, delo za napredek človeštva. Narodnost je načelo krščanstva in svobode. Nasproti pa, kdor pravico krati, zagovarja sužnost. Narodnost je osebna in društvena pravica. Nasprotnikov gêslo: „svoboda gré nad narodnost“ pomeni tedaj toliko kot „svoboda gré nad pravico“, in, gospôda! za tako svobodo se jaz, in mislim, tudi vsak

izmed Vas, zahvaljuje. Klic: „svoboda nad narodnost“ pomeni po takem: ne pravica, ampak svoboda. Svoboda je življenje pravice; ta klic pa pravico zanikuje, zato je nasprotje v pridevku (contradictio in adjecto). je našemljen klic, ki se brez šeme veli: „vživanje pravic brez gojenja pravic“, svoboda za-se, ne za druge, ali samovoljstvo in sila gré nad pravico. To pa je v obče anarhija in razpad in poživinjenje vsega človeškega društva. Obrnjeno proti nam, pa se ta razšemljen klic veli: „sila gré nad narodnost slovensko in slovansko“, ali „podrobujmo Slovane.“

Iz tega se vidi, kako si je stranka, ki hoče Slovane pritiskati k zidu, izmislila neko dvoumno geslo, da bi s tem nemisleče ljudí lovila in rabila v svoje namene. Kajti celó nemogoče je misliti, da bi kteri Nemec verjel na to geslo in htel, postavimo, svoje rojake na Ogerskem, na Ruskem in Francoskem, če so v nevarnosti, da se odrodijo, tudi pod to gêslo postaviti in reči Magjarom in Rusom in Francozom: „dajte tam našim nemškim rojakom svobode in nič nam ni mar, če jim tudi narodnost vzemete, kajti svoboda gré nad narodnost.“ Kaj tacega bilo bi bratomor, in ne spada niti pod pamet niti pod željo človeško, zato ni verjetno, in djansko življenje celó očitno kaže, da Nemci Nemcem inostranskih držav življenje narodnosti želijo in se za-nje borijo, dobro vedé, da je narodnost bistven prisodek svobode in pravice, — dobro vedé, da brez narodnosti je osebna pravica v šoli in v uradih nemogoča, — dobro vedé, da je tlačenje narodnosti duševna in gmotna tlaka vsega dotičnega naroda, — da je zatiranje narodnosti izvir sužnosti bil in bode, skratka, da zanikanje narodnosti je zanikanje svobode. Nemci z omenjenim geslom tedaj tega gesla za-se ne rabijo, ampak le proti Slovanom.

Premotrimo, gospôda! še tudi celó na kratko posledice tacega ravnanja. Kjer je pravica, ondi je resnica, ondi je luč, ondi je napredek, ondi je ljubezen, ondi je svoboda, ondi je omika. Nasprotno kjer je krivica, tam je neresnica, temà, nazadek, sovraštvo, sužnost, strast in divjost. Že Platon je učil, da so si vse ideje, to je, dobre ideje v rodu, da so vse izvir dobrega, in da izključujejo vse nasprotno, in izključujejo tudi vse srednje; kajti kar je na sredi med dobrim in hudim, ni ne dobro ne hudo. To je tudi potrdil Aristotelj, in dendenes se ravno tako učí, kajti pravimo, da je resnica neresnici in laži nasproti, a pravici resnica ni nasproti, ampak resnica in pravica ste si v rodu kakor rojeni sestri, pač pa je resnica tudi krivici nasproti, zato veljá stavek, da je na tej strani, kjer je pravica, tudi resnica. Tako se dá dalje sklepati na ljubezen, na omiko in na vse ostale pritrdivne pojeme. Naj nam zato naši nasprotniki z omenjenim geslom ne očitajo laží, niti sovraštva, niti mraka, niti nazadništva, niti neomike in divjosti! Te pušiče streljajo nazaj v lastne strelce.

Nekaj še mi ostaja omeniti, namreč to: kaj je slepivnega v geslu: „svoboda gré nad narodnost“, s kterim si mislijo nasprotniki privržencev naloviti? Postavimo se na njihovo stališče. Nam se je ono stališče pokazalo krivo in krivično, nasprotnikom pa je ljubo in tudi vlovljencem Slovencem mora kot vada ljubo biti. Nasprotniki imajo v mislih politično svobodo, ki si jo hočejo priboriti in vzdržati nasproti takim strankam in posamesnikom, ki še hočejo absolutizem, to je, vladanje brez ljudstva. V absolutizemski vladi so ljudje podložniki, v pravnem ustavu pa so državljani, to je, državno društvo, ki se samo vlada po lastnih pravilih. I zakaj pa bi se tedaj s temi svobodnjaki ne družili? Zato ne, ker iščejo svobode, tedaj tudi politične svobode samo za-se, da bi jo rabili proti Slovanom, kajti oni slovanskega življa ne pripoznajo, kakor njihovo gêslo kaže, kterega jedro smo razkrili in mu šemo sneli z obraza. Nadvlada jednega ljudstva nad drugim pa je silnejši absolutizem, kakor samovladarski, kajti, kjer vlada ljudstvo nad ljudstvom, ondi so slabosti in strasti obširnejše in divjejše, kakor posamesnikove. Nekdanji tirani so se bali za svojo osebo in so se laskali ljudstvu in blažji so se trudili biti, kolikor mogoče, ljudstvu najmanj krivični. Če ljudstvo vlada nad ljudstvom, si prilastuje nadvlado vsak inorodec, da-si je po razumu in zvedenosti niži od vladanega; hlapec inostranec si daje prednost pred gospodarjem domačinom, in če je namen nadvlade, vladani narod slabiti, pogubljati, vničevati zarad lastne varnosti, zarad vesti storjene krivice, zarad straha pred osveto, onda si najnevrednejši, najstrastnejši išče slave in junaštva v tlaki in tlačenju; pravica se zametuje in v kot poriva, sužnost se širi. Gospôda moja, to pa niso želje naše; mi težimo po pravici, ki je edina podlaga svobodi.

Zato v odgovor omenjenemu geslu naj ostane naša trdnja ta: Tudi politična svoboda ne sme biti brez pravice do narodnosti; svoboda nad narodnostjo je sužnost; narodnost je bistven prisodek svobode; brez narodnosti je svoboda laž, zato je naš klic: Cela svoboda! svoboda na vse strani, življenje vseh pravic, — ravnopravnost! J. Š.

Dopisi.

Iz Dunaja 18. nov. *(Kako se paragrafu 19. nos viha.)* Že precej dolgo se učiteljske službe za srednje slovenske šole razpisujejo s pogojem, da morajo prosilci dokazati znanje slovenskega jezika ali kterega njemu sorodnega narečja. Čudna se nam je Slovencem zdela predrznost, da služeb na Slovenskem, zlasti kar imamo 19. §., prosijo tudi taki, ki nimajo niti duha niti sluha slovanskega. Odkar sem pa slišal, kakovi predlogi iz teh dežel prihajajo na Dunaj, kar nič več se ne čudim in tudi prosilcem ne zamerim, kajti kruhek je vendar-le dober, če je tudi slovenski! Bila je nedavno z omenjenim pogojem razpisana služba na Slovenskem; izmed prošnjikov je bil prvi predlagan trd Nemec, med razlogi za-nj je bil menda eden kaj čuden. Razpis zahteva sicer znanje slovenskega jezika, a ker je v tukajšnji učilnici (tako se je reklo) učni jezik nemški, zato nima ta pogoj nobenega pomena. O ubogi 19. §., kako čudno se ravná s teboj!!

Iz Vélikovca na Koroškem. ⅄. — Zimski čas nam je zopet prinesel 2 društvi. Prvo ima bolj socijalni obraz, namen druzega je pa boljša izobraženost na političnem polji. Dolgi večeri se bojo krajšali s streljanjem s pušicami in tombolo, na eni strani, na uni pa bo to storilo bralno društvo ali kazina. Imé že pové, da je zadnja naprava le bolj za Nemce. Govorilo se je enkrat tudi o čitalnici; al vse je zaspalo, ker lokalni veter ni posebno prijazen majki Slavi. — Jutre 23. novembra se začne tù rekrutba.

Iz Celja. *(Oznanilo.)* V dvorani národne čitalnice celjske bodo meseca decembra t. l. sledeče zabave: 2. tihi večer v spomin dr. Prešernu; 20. gledišćina vesela igra „Trip“; 27. glavna skupščina; 31. tihi večer in srečkanje na korist blagajnice. Začetek glavne skupščine in prodaja časopisov bode ob 6. uri, drugih veselic ob $7^1/_2$ uri zvečer. Pri prvi veselici se bode tudi pogovarjalo zarad streljanja s pušicami na tarčo. V Celji stanujoči, ki niso družbeniki čitalnice, naj se ne vpeljujejo. Veselice in plesi po novem letu se bodo oznanili v posebnih listih. Odbor.

Iz Slovenske Bistrice 20. nov. *(Oglas.)* V našej narodnej čitalnici bo v nedeljo 29. novembra ob 5. uri zvečer prvi občni zbor, pri kterem se bo volil predsednik in odbor čitalničin. — Po volitvi bo petje in tombola. K tej prvi narodni veselici v našem mestu uljudno vabi rodoljube

začasni odbor.

Iz Štajarskega 19. novembra. — Sporočila o šolskih zadevah iz volovskega okraja in Draguča v predzadnjem listu „Novic" sta mi globoko v srce segla. Nekoliko pozno se zdaj nekteri oglašujejo, ki so se iz ljubezni do revnih Istrijancev za šolo žrtovali zato, da bi le ljudstvu na noge in k omiki pomogli, in ki pri pičlih dohodkih duhovsko in šolsko službo vred opravljajo. Al bi ne bilo ob pravem času bilo, da bi bili takrat, ko se je v državnem zboru vpilo: „proč iz šole z duhovni!" po slovenskih, laških in nemških časnikih svetu pokazali, kaj so isterski, posebno pa tržaške škofije duhovniki za šolo storili? koliko ljudskih šol je tam, v kterih ne samo duhovni pomočniki, ampak tudi fajmoštri podučujejo, da bi se le revnim srenjam stroškov prihranilo? Tržaški duhovski šematizem, ki jasno pokazuje, v koliko dekanijah le sami duhovniki si pri borni plači z otroci v šoli glave belijo, je čvrst bat, s kterim bi se bilo môglo dosti nehvaležnih in nesramnih izrek pobiti, in — se še pobiti dá. Pohlevnost je lepa; al tudi resnica je mila; tedaj pred svét ž njo! Naj on sodi, in potem odsodi. Po latinskih besedah pa: „volenti non fit injuria", slovenski: „kakor si si postljal, tako boš tudi ležal", dobro bi bilo, da bi tisti, kterim je za to skrb in dolžnost, od zdaj svoje duhovnike le za to rabili, za kar so se oni za toliko let nauka in truda pripravljali, in da bi jih pod jarem ne silili, ki jim se zdaj iz sebičnih namenov ponuja. Le dosledno, složno! Oslepljeni bodo že sebi v kvar spregledali.

Istrijanec.

Iz Štajarskega 22. nov. — Kje je v „Novicah" omenjenemu in v Ljubljani bivšemu Marckwort-u prava domovina, kaj je ta možiček do pred malo časa bil, mi ni znano; naj pa povem, kar sem o njemu slišal. Romal ni le po spodnjem Štajarskem, kjer so ga Stainzarji malo prijazno sprejeli, ampak tudi po gornjem Štajarskem; tù je v gostilnicah marsiktero o papeštvu in duhovščini pogreval ter jo novoliberalskim želodcem, ki, če je treba, tudi stare rujave žeblje prekuhati morejo, solil, da bi jim bolj teknila. On ko drugi sv. Janez krstnik pot pripravlja novemu zveličarju iz 1848. leta dobro znanemu Ronge-u in mu zemljo rahljá, da bi se seme nove vere vsejalo in v tistih piškavih glavah obrodilo, ki o veri sami ne vedó, pri čem da so. Opravilo novemu preroku med štajarskimi zelenimi gorami ni kaj dobro spod rok šlo. Marckwort s svojo umetnostjo, ki jo na papirji, ne pa v glavi ima, se lahko v kozji rog zagnati dá, kakor ga je neki prosti delavec va-nj zagnal. Zbralo se je bilo v neki krčmi naše okolice radovednih poslušalcev, da bi o novi veri kaj slišali; med njimi je bilo tudi takih, ki drugim zapovedovati imajo in že s cilindrom in črnimi svetlimi rokovicami očitno pokazujejo, da njihova pri podložnikih obveljati imá. Dokončavši Marckwort svoj govor, al da boljši rečem, svoje brbranje o zgodovini „kulture" posebno nemške, v kterem je zelo po papežih, škofih, sploh po katoliški cerkvi mlatil, oglasi se omenjeni delavec, ki je že po Nemškem in Francoskem potoval in marsikje še bil, dosti videl in skusil, in reče: Vi gospod! ste nam zdaj marsikaj povedali, kar smo že vedeli; bote pa tudi pritrdili, da kodar je ljudí, tam se tudi pogrešek nahaja; je pa vselej pametno in spodobno jih odkriti in raztrobiti? Prerok mu odgovorí: Ne zmiraj; al za vselej jih zamolčati, ne bi bilo dobro. Delavec pa nastavi: V katoliški cerkvi, kot ljudskemu društvu, je bilo, je in bode pogrešek, kakor tudi v druzih društvih, ki jih za našo korist na svetu nahajamo; smo pa dolžni poglavarje še vbogati in jih spoštovati, ako oni včasih po človeški slabosti bodi-si kakor koli zagrešijo? Pri teh besedah je Marckwortova modrost bila pri koncu; liberalni cilindri pa so se koj pobrali, dobro vedé, da jim je za kožo šlo.

Istrijanec.

Iz Šentjanža na Dolenskem. Naj naznanim dobrotnike in umetnike, ki so se v povikšanje Božje časti v naši župniji skazali, in sicer: Anton Starina, tukajšnji posestnik in ključar, je leta 1857. na zalem hribčeku Leskovec imenovan, večidel iz lastne moči, le z majhnimi pripomočki dobrih ljudí, novo prav lepo cerkvico sezidal, z lepimi oltarji in z drugimi potrebnimi rečmí omislil. Pri tej zali cerkvici se je pa še posebno velik dobrotnik Matevž Skopore, tukajšnji posestnik, z velikimi darovi skazal; on je lansko leto za 940 funtov težki novi zvon 630 gold. pripomogel, letos pa je sam tej lepi cerkvici nove orgle z 9 spremeni kupil, ktere je Franc Dev, orglar iz Ljubljane, prav lične za oko in prijetne za uho, in močnega glasú, naredil in faranom prav vstregel. Priporočamo ga tedaj po pravici vsem, ki kaj tacega dela potrebujejo.

Anton Pavčič, učitelj.

Iz Mazelanrepublike 15. nov. *(Zvezdni vtrinki; ognjeni mož.)* Krasno, veličastno prikazen sem včeraj zjutraj ves zamaknjen občudoval, ko grem na vse zgodaj v Vokle maščevat. Brezbrojno zvezdic je migljalo še na skoraj čisto jasnem nebu in zvezdni vtrinki (Sternschuppen) so v raznih podobah in zavinkih tako pogostoma švigali v neizmernem nebesnem prostoru, kakor bi bili nebeščani kako posebno slovesnost praznovaje zažigali raketeljce ter je izpuščali. Vse svoje žive dni nisem še videl toliko in tako lepih zvezdnih vtrinkov kot to jutro. Naj še omenim, da na badnik (in vigilia) sv. apostelnov Simona in Jude je letel meteor od juga proti severu, ki je, kakor nekteri trdijo, med Kočno in Grintovcem padel. Bilo je po naši uri na času nekako pol devetih zvečer, ko se naenkrat posveti — nekteri so še šumenje, viharnemu pišu enako čuli — in kmalu tako strašno zagrmí, da se nam zemlja pod nogami strese. Jaz skočim iz svoje sobe vèn in v tem hipu pride tudi moj tovarš, ki mi pravi: ali si čul potres? Jaz dvomim, da bi bil potres — mu odgovorim — ampak mislim, ali je kak meteor letel, ali pa je bojé v smodniški tvornici kamniški kaj v zrak zletelo. Ko preteklo sredo novega župnika iz Kranja v Predvor spremljam, mi pripovedujejo Predvorčani, da so zgoraj imenovani dan videli „ognjenega moža" v Kokro po zraku leteti, ki je med Kočno in Grintovcem s silnim ropotom na tla telebil. Ako kdo o tem kaj več vé, prošen je to gotovo znamenivo reč natančnejše popisati ter jo razglasiti.

Robič.

Iz Ljubljane. — Včeraj je bil občni zbor družbe kmetijske. Zbralo se je čez 60 udov, med njimi je bilo pričujočih 8 predstojnikov kmetijskih poddružnic. Počastila sta zbor s svojo nazočostjo tudi prečastita gospoda c. k. deželni predsednik Konrad pl. Eybesfeld in deželni glavar dr. pl. Wurzbach. Pričujočih je bilo tudi mnogo gospodov gozdarjev. Predsedoval je družbe podpredsednik gosp. dr. Costa, ker se je gosp. Fid. Terpinec zarad starosti in mnogoterih lastnih opravil (kupil je poslednji čas tudi Loško grajščino) odpovedal predsedništvu s preprijaznim pismom, v kterem družbi zagotavlja, da jej ostane do konca svojega življenja zvest ud. Zbor cenivši veljavne vzroke, je po predlogu podpredsednikovem sklenil, naj se po posebni deputaciji gosp. Trpincu zahvaluje družba za več kot 20letno de-

lovanje njegovo na blagor kmetijski in obrtnijski dežele naše. — Ker je program zborov zeló obširen in so bile razprave zeló živahne, je seja bila dopoldne in popoldne, ni tedaj mogoče, še danes popisati njene obravnave. Povemo le to, da se je enoglasno zahvalnica sklenila knezu Schönburg-u za ustanovljene gozdarske šole na šneperski grajščini, in da je bil minister kmetijstva grof Potocki za častnega uda enoglasno izvoljen.

— *(Slovstveno naznanilo.)* Pretekli teden je prišla na svitlo iz Egerjeve tiskarne v Ljubljani „Mladika", ktero sta izdala in založila gospoda J. Stritar in J. Jurčič. Dobiva se za 60 kr. pri gosp. Hohnu v Ljubljani. V prav lični obliki prinaša „Mladika" na 224 straneh mnogo posebno za omikanega bralca zanimive, v lepem jeziku pisane literarne tvarine, ktera se vrsti sledeče: I. dvajset pesmi; II. povest „Svetinova Metka"; III. „Evelina" iz romana Zorin, pisanega v pismih; IV. „Ako bi človek vse videl in vedel"; V. „Na Gorenskem" balada; VI. „Preširnov god v Elizii"; VII. šest pesmi „Pomlad in jesen"; VIII. osem pesmi z naslovom „Popotne pesmi"; IX. „Izgubljeni sin" balada; X. „Kos tragedije Orest"; XI. povest „Sosedov sin". Gotovo le svojo dolžnost spolnimo, če priporočamo občinstvu ta slovenski Almanah, kteri se stavlja v resnici in po pravici v eno vrsto enakim knjigam druzih omikanih narodov. Prijatelji slovenskega slovstva, ne zabite v last dobiti prvo leto „Mladike", ker le s podporo se bode mogla izpolniti želja v prvi pesmi izrečena:

„Iz tebe sestra za sestro poženi,
Da več ne bode vam sešteti broja,
Ko veje v šátor sklenete zeleni."

— V našem listu že naznanjeno šaloigro v treh djanjih „Novi svet", ktero je spisal in izdal kot rokopis gospod Anton Klodič, profesor v Gorici, smo ravnokar iz Gorice dobili in hočemo drugi pot kaj več o njej omeniti.

— „Beseda" v nedeljo je sijajno dosegla dvojni namen: nabralo se je za zimska oblačila ubozih šolarčkov 223 gold., in vsi, ki so se besede iz mesta in dežele udeležili, med njimi tudi visokorodna gospoda c. k. deželni predsednik Konrad pl. Eibesfeld in deželni glavar dr. pl. Wurzbach, deželnega glavarja namestnik g. Peter Kozler in druga gospôda, bili so prav zadovoljni z vsem, kar so slišali. Vojaška kapéla baron Huynovega polka, ki jo je gledé na dobrotni namen gospod polkovnik brezplačno dovolil, je vpeljala prvi in drugi del besede z lepimi overturama, med kterima je vzlasti druga po slovanskih melodijah od g. Šantel-na složena, navdušila občinstvo. Po dovršeni prvi overturi stopi gospá Šolmajerjeva na oder in govorí sledeči prolog, ki ga je sama za ta večer v nemškem jeziku složila in ga poslovenil naš gosp. L. J.:

Burja brije, drevje póka,
V izbici pa mat' sedí, —
Tam sedí, na mrzlem joka,
Ker jej skrb srcé topí.

Ob kolénih lačni mali
Bledi materi sloné, —
Kaj jim mama bodo dali,
Milo gledajo, dihté.

Bolj in bolj pritiska zima, —
Mrzla sôba, mrzla peč!
Mati drv, denara nima,
Tudi živeža ni več.

So zaslužki poneháli,
Krhko se dobí pomoč,
Slabo oblečeni so mali,
Zébe, zébe dan in noč!

Mati to prevdarja — réva,
Se ozrè na malih krog,
Solza jej solzó zaliva,
Móli: o pomagaj Bog!

In ko moli mati bleda,
Toži svojih sto britkost,
Hčerka jej v očí pogleda,
To-le govorí prostost:

„Mati, mati, ne jokajte!
Sije upa zvezdica:
Kaj nocoj sem — poslušajte —
V lepih sanjah vidila."

„B'la v veliki sem sobani —
Oj kakó je to lepó! —
Vel'ki, mali skupaj zbrani
Gledajo, poslušajo";

„Kùp oblék povsod nastavljen,
Ljudstva polno je naskriž:
Dan prelep, o dan preslavljen,
To je skoraj paradiž!"

„Mama, zdaj odpró se vrata
Va-nje vse očí se vpró:
Lej! sirot vesela jata —
Vsi v dvorano sujejo."

„In iz zlatih ust beseda
Kliče male k sebi kar,
Bližej stopa mlada čeda,
Vsak dobí prelépi dar."

„O kako so ostrmeli
Sladke rádosti vsi čéz!
Mama! bodite veseli:
Bila sem tud' jaz vmés."

„Ko me bo oblek'ca grela,
Ne bo zéblo v prstice,
Bom Bogú zahvalo pela,
Čislala dobrotnike."

„Tudi sestri posodila
Novo bom oblečico,
Bratcu še za v cerkev dala,
Svoje nove čevljice."

„In Bogá bom poprosila,
Naj še mati kaj dobé,
Vse bi rada osrečila,
Naj se vsi razveselé!" —

„Sej v družbi tej človeški —
Kdo zamore jo umét'? —
Zdi se, angelci nebeški
Prišli danes so na svét."

„Glejte svit, ki nas obdaja!
Al cvetè že rožni maj?
Al že Božič se obhaja?
Al je sveti Nikolaj?" —

Kar to dete v sanjah snuje,
To pripravljajo ljudjé,
Se v čitalnici spolnuje,
Pridne delajo roké.

In prišli ste, mili, dragi!
Da bi djali na oltar
Vi v namèn visoki, blagi
Otročičem zlati dar.

Domorodci srčno-mili,
Blage domorodkinje!
Blagor Vam, ki radi v sili
Vbóžicev se smilite.

O kako bodo hvaležne
Slave mlade srčica!
Vse darove bodo nežne
Vam sprosile od Bogá.

Nepopisljiv je vtisek, ki ga je ta govor vči nil na poslušalce, kterih srca je tako presunil, da pač v sako oko se je topilo v solzah. Govornica je z milim svojim glasom, živim čutjem tega, kar je rekla, in izvrstnim nijansiranjem različnih občutkov deklamovala tako, da nam je kakor malar pred oči postavila ljubomilo sceno, ki jo govor opisuje. Da je bila pohvala gromovita, ni nam treba potem še dostavljati. „Veni, vidi, vici" — more pač govornica o sebi reči, čeravno vemo, da ni po več letih spet na očiten oder stopila zato, da bi nas opomnila slave, ki jej je bila na drugem mestu došla, ampak le zato, da je tudi dar svojega dvojnega talenta (pesniškega in govorniškega) položila na oltar druzih darov za siromake naše. Srčna hvala jej za to, in očitna prošnja, da bi blaga gospá nas mnogokrat razveselila s takimi darovi! Ne moremo si pa kaj, da ne bi s pohvalo omenili tudi prevoda slovenskega, ki se prav izvrstno oklepa izvrstnega izvira. — Gospodičina Evgenija Frölichova si je občno pohvalo pridobila z varijacijo mične Vieutemps-ove arije, ki jo je igrala na goslih s živim občutkom in elegantno; — gospá Roza Souvanova pa je z dvema pesmama navdušila poslušalce tako, da niso dali mirú, dokler ni ponovila priljubljene nam romance iz Ipavčevega „Tičnika", ktero pač tako prisrčno poje, da bi jo poslušali v eno mer. — Pevski moški zbor nas je seznanil danes z Lžičarjevimi „primorskimi národnimi pesmami", za ktere smo mu prav hvaležni, ker so venec mičnih narodnih pesmi, ki jih je zbor pel tako lepo, da so se prikupile občinstvu in jih bo rado še drugikrat slišalo. — Po dovršenem muzikalnem delu je dramatično društvo prvikrat danes predstavilo veselo igro v dveh delih: „Zakonske nadloge" na veliko veselje poslušalcem. Igra je precej težka, vendar je tekla tako gladko, da je na čast vsem, ki so jo igrali. Da so na odru že skušeni gospodje Žagar, Tisen in Trtnik bili kos svojim nalogam, porok so nam že njihova imena; al da tudi gospá Klerova in gospodičina Horakova, ki ste prvikrat

stopile na oder in ste svoje nalogi tudi na občno pohvalo zvršile, to nam je dokaz, da na dramatičnem polji bodemo čedalje bolj napredovali. In tako sklenemo sporočilo to s srčno zahvalo vsem, ki so se ta večer na odru žrtovali za to, da so siromakom naklonili tako zdatno pomoč. Slava!

— V pondeljek so napravili čitalnični pevci serenado ljubljencu slovenskega naroda dr. Janezu Bleiweisu za god njegov.

— Tudi našim fajmoštrom je od c. k. deželne vlade prišel ukaz zarad pisanja krstnih bukev vsled novih verskih postav. To je kaj čisto novega, da fajmoštri ne po škofijstvu, ampak kar naravnost po svetni oblasti sprejmejo povelje.

— Čudne prikazni na ljubljanski gimnaziji hrup delajo po mestu. Pripoveduje se, kakor je tudi „Slov. Narod“ povedal, da sedanji knjižničar g. H. slovenskim knjigam pot zapira v knjižnico in iz knjižnice, — da se slov. knjigam ne pristuje med klasiki; če pride dijak s ponižno prošnjo, naj bi mu profesor dal slovensko knjigo, zadere se nad njim blezo tako-le: „Lesen Sie deutsche Blätter, deutsche Classiker und keinen solchen Quark und Schmier.“ Še celó deželo, ktere kruh jé, je menda sramotil ter jej kaj sramoten priimek dal. Neverjetno se nam je zdela ta govorica, če tudi nam je znano, da je „Novice“ že imenoval „Schmierblatt“, zato doslé nismo hoteli govoriti o njej; a ker ni preklical, kar je gotovo izvedel iz vnanjih listov, zato se nam verjetna zdi, in več ne moremo molčati, ampak vprašamo: ali se to ne pravi dražiti narod slovenski? Čudno se nam tudi to zdi, da je vodja, ki je miren mož, takemu izročil knjižnico? Ali nima med toliko profesorji nobenega mirnejše krví? — Dalje se nam tudi to čudno zdi, da slovenščina na gimnaziji nima na teden saj toliko ur, kolikor na realki. Zakaj sl. ministerstvo v istem mestu ne meri z enakim vatlom? Dve uri za cel teden je pač preubogo malo! In še od teh dveh marsiktera odpade zarad konferencij ali drugih pripetljejev, ker so ure menda le od 11—12 dopoldne in poslednjo uro popoldne. Deželni zastop bode vendar moral resno zahtevati, da se v slovenskih deželah ne gleda samo na učne stvarí, ampak tudi na osebe, kterim je nauk izročen!

— *(Celó mirne nune nimajo mirú.)* Kolik trn v peti je „Tagblatt-u“ duhovstvo in plemstvo, pokazal je zopet list, v kterem je priobčil svoje sestre „Tagespošte“ laž: „da je grofovski stric 16letno hčer z zvijačo odpeljal starišem ter jo v poduk izročil ljubljanskim nunam — da so stariši za to skrivališče zvedevši svojega otroka zahtevali iz samostana, toda brez vspeha, in da hočejo pri sodniji iskati svoje pravice.“ — Da naši bralci izvedó, kako dopisun resnico sovraži, povemo jim ves ta prigodek: Oče baronovskega stanú je svojo hčer v odgoji tako zanemaril, da 16 let stara ne zná niti ročno brati niti pisati, tudi v verskem uku je nevedna. Sorodnik (grof P.), spoznavši nevarnost za zanemarjeno sorodkinjo svojo, jo na svoje stroške v izrejo izroči tukajšnjemu izvrstnemu in obče čislanemu nunskemu samostanu, a to še le potem, ko je c. kr. sodnija neskrbnemu očetu vzela očetovo oblast do nje. In to blago delo je nova „Mortara“?! Sicer je ta umazanec v drugem listu preklical ta izmišljeni škandal. Al mi ga vprašamo: Ali se ne bi bil imel prepričati, predno je natisnil „Tagespoštno“ laž? Toda po znanem načelu „le obrekuj, saj nekoliko vendar le obvisi“, hotel je — le pri Bogu je milost! — „Mortaro“ imeti v Ljubljani. Dopisun „Tagespoštni“ pa si je vrh tega še hotel par krajcarjev prislužiti s tem, da je prodal umazano blago temu listu, sicer bi si bil lahko prihranil poštnino s tem, da bi bil svoj dopis kar naravnost izročil „Tagblatt-u“, ki mu je bliže in v duhu soroden. — Če se taka blaga dela oskrunjajo, čegava čast je potem še varna razbojnikov!

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Političnih novic ni ta teden posebnih bilo, kakor ta, da — Reka je ogerska, to je, da je blizo v taki razmeri do Translajtanije kakor je „Trst“ kot „reichsunmittelbar“ v Cislajtaniji! Deželni zbor hrvaški je volil tudi že poslance za ogerski zbor, — večidel so uradniki Rauchovi, ki imajo zastopati narod hrvaški v Peštu. „Srce, kaj si želiš še več?“ — more se Rauch samega sebe vprašati. — V Peštu je zdaj Avstrija. Delegaciji niste še do sklepov v zborih dospele; delajo le še odbori. V finančnem odboru je minister finančni dr. Brestel 21. dne t. m. razložil denarni stan neogerskih dežel in povedal, da bode spet 12 milijonov manjkalo, ki naj se skupaj spravijo z davkovsko prenaredbo, s posojilom in prodajo ene železnice.

Denarni zapisnik Matičin.

Novi udje:

Gospod * Volk P. Engelbert, redovnik sv. Franja v Novem mestu . . . . . 10 gold.
„ Zajec Janez, gimnaz. suplent v Ljubljani 2 „

Stari udje so plačali:

a) ustanovniki:

Za 2. leto: g. Košir Janez.
Za 3. leto: gg. Košir Janez, Sovič Jožef, Kreč M. (prvo polovico).
Za 4. leto: gg. dr. Jan. Steiner, Šinkovec Jožef, dr. Kopač Jožef, Topljak Jožef.
Doplačali so: gg. Kavčič France, Stritar Janez, Pinežič Viktorin, Grivec France, Brnik Lovro, Marn Jožef, Remec Primož, Teharska občina, Celjska čitalnica, Poddružnica kmet. v Celji, Krušič Ivan, Kapus France, Žuža Ivan, Ogradi France, Pertot Jožef, Močnik Matej.

b) letniki:

Za 1865. leto: g. Golob Anton.
Za 1866. leto: gg. Sajevec France, Toman Ivan, Lomberger Jožef, Golob Anton, Saje Janez, Dolenec Janez.

(Dalje prihodnjič.)

Žitna cena

v Ljubljani 21. novembra 1868.

Vagán (Metzen) v novem denarji: pšenice domače 4 fl. 50 — banaške 5 fl. 20. — turšice 3 fl. 20. — soršice 3 fl. 60. — rži 3 fl. —. — ječmena 2 fl. 40. — prosa 2 fl. 40. — ajde 2 fl. 50. — ovsa 1 fl. 70 — Krompir 1 fl. —.

Kursi na Dunaji 24. novembra.

5% metaliki 58 fl. 80 kr. Ažijo srebra 115 fl. 65 kr.
Narodno posojilo 64 fl. 15 kr. Cekini 5 fl. 52 kr.

Loterijne srečke:

V Gradcu na Dunaji } 18. novembra 1868: 49. 42. 51. 30. 15. 70. 4. 15. 90. 26.

Prihodnje srečkanje v Gradcu in na Dunaji 2. decembra.

Odgovorni vrednik: Janez Murnik. — Natiskar in založnik: Jožef Blaznik v Ljubljani.